

Motion till riksdagen 2012/13:Ub6

av **Ibrahim Baylan m.fl. (S)**
med anledning av prop. 2012/13:30

Forskning och innovation

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning.....	1
Förslag till riksdagsbeslut	3
Inledning	5
Utbildning, forskning och innovation i samhällets och människornas tjänst.....	5
Sammanfattande kritik av propositionen.....	7
Utmaningar för forskningspolitiken	8
Forskningspolitiken kräver långsiktighet	9
Samverkan för ett konkurrenskraftigt Sverige	10
Strategiska samverkansprogram.....	10
Innovationsråd.....	11
Forskning vid alla lärosäten	12
Resursfördelning och kvalitetskriterier för universitet och högskolor	13
Ökad jämställdhet för högre kvalitet	14
Bättre villkor för unga forskare	16
Transparent karriärsystem med rörlighet	18
Rekrytera yngre forskare internationellt.....	19
Internationalisering och EU:s forskningsprogram.....	19
Humaniora och samhällsvetenskap	21
Forskningsprogram inom humaniora och samhällsvetenskap	22
Utbildningsvetenskaplig forskning.....	23
Forskningsinstitut för lärande.....	23
Industriforskningsinstitut och tjänsteforskning	24
Strategiska forskningsområden och strategiska innovationsområden	25
Skatteavdrag för forskning och utveckling.....	26
Riskkapital	27
Patentskydd.....	27
Strategi för innovationsupphandling	27
Stärkt kapitalförsörjning för inkubatorer.....	28
Livsvetenskap.....	28
Nationella kvalitetsregister.....	31

Fel! Okänt namn på

Vårdforskning.....	32
Forskning i miljö och de areella näringarna	33
Arbetslivs- och arbetsmiljöforskning	34
Infrastruktur.....	35
Tabell 1. Socialdemokraternas förslag jämfört med regeringens.....	36

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utbildning, forskning och innovation i samhällets och människornas tjänst.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en öppen och förutsättningslös utredning av den svenska forskningspolitiken för att stärka svensk forskning.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av långsiktighet i forskningspolitiken.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om samverkan för ett konkurrenskraftigt Sverige.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om strategiska samverkansprogram.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om innovationsråd.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om forskning vid alla lärosäten.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om forskningsanknuten högre utbildning i hela landet och höjning av basanslaget till minst 10 000 kronor per student.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en parlamentarisk översyn av högskolelandskapet.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om samverkan som indikator för fördelning av anslag för forskning och forskarutbildning till högskolor och universitet.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska inhämta riksdagens godkännande innan ett storskaligt nationellt system med peer-review för fördelning av direkta anslag för forskning och forskarutbildning till högskolor och universitet införs.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om jämställdhet i akademien.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om jämställdhetsbonus.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med förslag för att öka den numerära jämställdheten i akademien.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att skärpa instruktionerna för de tre forskningsråden samt Vinnova och tydliggöra kraven på att arbeta för att främja jämställdhet mellan kvinnor och män.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med förslag för att säkerställa att fördelningen av forskningsmedel inte systematiskt missgynnar forskare som är kvinnor.

Fel! Okänt namn på

17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska säkerställa att medel för rekrytering av framstående yngre forskare ska fördelas jämnt mellan kvinnor och män.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om yngre forskares trygghet och möjligheter till fortsatt forskning och meritering.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att avskaffa utbildningsbidragen.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska arbeta för att utarbeta en överenskommelse för att kanalisera stipendier som lön.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om transparent karriärsystem med rörlighet.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att rekrytera yngre forskare internationellt.
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om internationalisering och EU:s forskningsprogram.
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om humaniora och samhällsvetenskap.
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om forskningsprogram inom humaniora och samhällsvetenskap.
26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utbildningsvetenskaplig forskning.
27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om institut för lärande.
28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om industriforskningsinstituterna och tjänsteforskning.
29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om strategiska forskningsområden och strategiska innovationsområden.
30. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om skatteavdrag för forskning och utveckling.
31. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om riskkapital.
32. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om patentskydd.
33. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om inrättandet av en strategi för innovationsupphandling.
34. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om livsvetenskap.
35. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om nationella kvalitetsregister.
36. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vårdforskning.
37. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om forskning i miljö och de areella näringarna.

38. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om arbetslivs- och arbetsmiljöforskning.
39. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om infrastruktur.
40. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om Socialdemokraternas förslag jämfört med regeringens, tabell 1.

Inledning

Sverige ska vara en ledande kunskaps- och forskningsnation. Det är helt avgörande för landets utveckling. Sverige behöver välja en väg för sin forsknings- och innovationspolitik som främjar svenskt deltagande i den främsta internationella kunskapsutvecklingen, främjar ett konkurrenskraftigt svenskt näringsliv samtidigt som den möter hela bredden av utmaningar, såväl i det svenska samhället som globalt.

Utbildning, forskning och innovation i samhällets och människornas tjänst

Genom att investera i utbildning, forskning och innovation rustar vi Sverige för morgondagens utmaningar. Vi kan inte vila på gamla lagrar. Vi måste tänka framåt, leva i en ständig förbättringsprocess. Vi behöver därför utforma och förankra ett helhetstänkande kring utbildning, forskning och innovation.

Genom en ökad satsning på utbildning och forskning kan vi bättre förstå den värld vi lever i och också göra den bättre. Det är särskilt angeläget att forma en politik för utbildning, forskning och innovation som ger oss redskap att hantera vår tids stora hot. Därför behöver vi mer utbildning, forskning och innovation för det hjälper oss att bygga det hållbara samhället, ekologiskt, socialt och ekonomiskt.

Det är samtidigt en politik som stärker svenskt näringsliv och som leder till fler företag och nya gröna jobb. Globaliseringen i kombination med växande behov av omställning för hållbar utveckling och demografiska utmaningar skapar stora möjligheter för svenska företag. Bland annat genom att forskningssatsningar resulterar i kompetenta och kreativa människor med djupt specialiserade kunskaper som höjer kompetensen i samhälle och arbetsliv. Genom att stärka Sveriges forsknings- och innovationsförmåga skapas förutsättningar för att nya jobb ska växa fram. Det leder i sin tur till ökade skatteintäkter och därmed en bättre ekonomi som möjliggör en god kvalitet i skolan, sjukvården och äldreomsorgen. Vår välfärd bygger på att akademien, näringslivet och den offentliga sektorn i samverkan förmår omvandla ny kunskap och nya idéer till innovationer som är till gagn för hela samhället. En

Fel! Okänt namn på

ständigt utvecklande innovationsförmåga och förmåga att tillvarata kompetens och kreativitet är därför avgörande om Sverige ska behålla och stärka sin konkurrenskraft. En satsning på utbildning, forskning och innovation är med andra ord en mycket god välfärdspolitik.

Utbildning, forskning och innovation ska också stå i bildningens tjänst. Vara ett värn för den fria och skapande tanken. Förstå värdet av de existentiella perspektiven. Ge makt åt de maktlösa. Och ord åt de tystade. Därför måste varje demokratiskt samhälle slå vakt om självständiga forskare som förutsättningslöst analyserar och ifrågasätter samt aktivt medverkar i den offentliga debatten. På så sätt utvecklar vi det öppna och demokratiska samhället. Det är en politik som vidgar tanken och perspektiven. Det ökar förståelsen och samspelet oss människor emellan. Och det ger varje individ möjlighet till personlig utveckling och egen makt att förverkliga sina livsmål. Den offentligt finansierade forskningen varken kan eller ska hemlighållas, och stora delar av den har ett annat syfte än att paketeras och kommersialiseras. En forskning i bildningens och upplysningens tjänst är värdefull i sig själv därför att den är ett urstarkt källflöde till hela samhällets förmåga till självreflexion, prövning och omprövning.

Det är av största betydelse vilken inriktning utbildnings-, forsknings- och innovationspolitiken har. Vi, socialdemokrater, står för en politik som vill ge människor och samhälle utvecklingsmöjligheter för framtiden genom att ha en bred ansats som knyter an till verkligheten i alla delar av samhället. Det är en politik som låter varje individ växa och utvecklas i samspel med andra. En politik som både präglas av och vill uppnå frihet, jämlikhet och solidaritet. En politik för ett inkluderande och öppet samhälle. Det är en politik som vill utveckla ett helhetstänkande och som ser den röda tråden mellan utbildning, forskning och innovation. Samhällsnytta och tillväxt står inte i konflikt med bildningsideal och humanistiska perspektiv. Tvärtom, alla perspektiv behövs för att bygga det goda samhället.

Socialdemokratin har alltid trott på utbildningens, forskningens och innovationens möjligheter. Vi, socialdemokrater, är utvecklingsoptimister som tror på förändring, för i den finns fröet till förbättring. Vi tror på politiken och demokratin som medel för att driva på förändringen så att den skapar bättre villkor för människor. Vi har genom en medveten politik drivit fram utveckling vid universitet och högskolor i Sverige. Det har inneburit både bredd och djup med en utvecklingskraft över hela landet. Vi har genom medveten forsknings- och innovationspolitik utvecklat forskningen vid akademien, i nära samarbete med näringsliv, offentlig sektor, branschorganisationer och fackliga organisationer. För oss har det alltid varit en självklarhet att forskningen angår hela samhället, inte bara de som är närmast verksamma i den. Detta perspektiv har stärkt förutsättningarna för forskarna och legitimiteten i deras arbete och resultat.

Vi tror därför att framtiden behöver mer av utbildning, forskning och innovation. Kunskapsutvecklingen måste innehålla fler, inte färre, perspektiv för att rätt kunna tackla både grundforskningens och den tillämpade forskningens utmaningar. Samarbete över vetenskaps-, nations- och sektorsgränser kommer att vara avgörande. Politiken måste kunna ge forskningen förutsätt-

ningar att säkerställa högsta kvalitet och långsiktighet. Det är viktigt att Sverige som nation satsar på kvalitet och framstående forskningsmiljöer oavsett var i landet dessa finns.

Nyfikenhet, sökande, utveckling och förändring är några av forskningens viktiga drivkrafter. Den nyfikenhetsdrivna grundforskningen och den nyttofokuserade tillämpade forskningen, med dess forskares enträgna arbete, flyttar hela tiden fram de vetenskapliga positionerna och ger kunskap för förändring. För utan förändring löser vi aldrig klimatkrisen. Utan förändring kan arbetslösa inte få nya arbeten. Utan förändring kommer inte samhället att bli mer rättvist. Det gäller att ta vara på det nya och använda det konstruktivt i samhällsbygget.

För Sverige som nation handlar det om ett vägval. Kunskap och bildning är grunden för en gynnsam samhällsutveckling och vårt främsta internationella konkurrensmedel. Sverige ska konkurrera med kunskap och kompetens – inte med låga löner. Vi lever i ett kunskapssamhälle, och vi hävdar oss i den globala konkurrensen just genom att skapa, utveckla och använda ny teknik, nya metoder och nya lösningar. Det kräver fortsatt stora insatser av både staten och näringslivet. Investeringar i utbildning, forskning och innovation återbetalar sig i form av kunskap och utveckling av samhället samt bidrar till tillväxt inom näringslivet.

Vi inser också värdet av internationella samarbeten och global utveckling. Samarbete är en förutsättning för att ett litet land som Sverige ska klara att hävda sig i den internationella konkurrensen. Sveriges export motsvarar hälften av vår BNP. Vårt välstånd är beroende av att vi handlar med omvärlden. Svensk konkurrenskraft kan dock inte tas för given i en värld där globaliseringen ökar. Vi har därför inte råd att säga nej till någon samhällssektor eller något vetenskapligt perspektiv eller någon del av landet som vill och kan bidra till utvecklingen av svensk forskning och innovation. Vi ser det som avgörande att akademins forskning samt arbetslivets forskning och utveckling fortsatt har sina självklara uppgifter men att det är i mötet mellan akademi, näringsliv och offentlig sektor som utvecklingen har möjlighet att ta ytterligare steg.

Utbildning, forskning och innovation ska stå i människornas tjänst för ett solidariskt, jämlikt och rättvist samhälle. Ett samhälle som håller samman och är öppet mot omvärlden

Sammanfattande kritik av propositionen

Vår kritik mot regeringens förslag kan sammanfattas i följande punkter:

- ? Regeringens förslag är inte tillräckliga för att på ett påtagligt sätt bidra till mer nyskapande och högre kvalitet i svensk forskning.
- ? Regeringens förslag innebär bristande långsiktighet i forsknings- och innovationspolitiken. En blocköverskridande överenskommelse om grund-

Fel! Okänt namn på

- linjer i forsknings- och innovationspolitiken bör komma till stånd för att ge de långsiktigt stabila förutsättningar som området behöver.
- ? Regeringen skriver mycket om samverkan men tydliga strukturer och incitament för samverkan saknas. Vi föreslår att samverkan ska vara en indikator, jämte bibliometri och externa medel, när resurser fördelas till högskolor och universitet. Ett innovationsråd på högsta politiska nivå bör bildas. De strategiska forskningsområdena har inte lett till samverkan med näringslivet, och regeringen har inte beaktat detta tillräckligt i propositionen. Strategiska samverkansprogram bör initieras. Företagsnära forskning med en nationell samordning där branschorganisationer, enskilda företag och fackliga organisationer medverkar i problemformulering, beredning och prioriteringar har varit mycket framgångsrik.
 - ? Vi är skeptiska till regeringens förslag om ett storskaligt nationellt system med peer-review som verktyg för att fördela omfattande forskningsmedel. För att bedöma hela lärosätens verksamhet har peer-review dålig precision och är kostnadskrävande. Därtill finns risk för att det är konserverande och kommer att motverka ökad jämställdhet i akademien.
 - ? Regeringens förslag garanterar inte en hög kvalitet på forskning och forskningsanknuten högre utbildning på alla lärosäten. Vi föreslår en högre garanterad basresurs för forskning och forskarutbildning till samtliga universitet och högskolor.
 - ? Regeringen försummar frågan om unga forskares villkor. Vi föreslår anställning för doktorander från första dagen. Om forskarutbildning och akademisk karriär efter disputation inte är ett möjligt och attraktivt alternativ för våra mest lovande studenter kommer förutsättningarna för svensk forskning att försvagas.
 - ? Regeringens förslag saknar insatser för att öka jämställdheten i akademien. Såväl mäns som kvinnors kompetens behöver tas till vara för att höja kvaliteten i forskningen. Vi föreslår kraftigt ökade incitament och stärkta uppdrag för att öka jämställdheten i akademien.
 - ? Regeringen gör en satsning på livsvetenskap men förslagen handlar i huvudsak om grundforskning, det saknas verkningfulla förslag för klinisk forskning, samverkan och innovation.
 - ? Regeringen försummar området utbildningsvetenskap och den humanistiska och samhällsvetenskapliga forskningens utveckling. Vi föreslår ökade medel till dessa två områden samt ett institut för lärande.

Utmaningar för forskningspolitiken

Resurserna för forskning och forskarutbildning har under de senaste tio åren ökat väsentligt. Det är en bra utveckling och vi vill se fortsatt stora satsningar på forskningen. Men Sverige har trots stora insatser inte förbättrat sin internationella position som forskningsnation. Statistiken visar att svensk forskning knappast blivit bättre under de senaste femton åren, vare sig räknat i allmän citeringsgrad eller i topprestationer. Andra länder som Danmark, Ne-

derländerna och Schweiz får betydligt högre utväxling på insatta medel. Detta borde bli fokus för en svensk diskussion om forskningspolitik: Hur ska vi få ut mer samhällelig nytta för de investerade medlen?

Vi menar att det går. För att komma fram till en mer verkningsfull forskningsfinansiering behöver vi noggrant analysera utvecklingen och utreda finansieringens organisation i syfte att få en högre utväxling. Den strategi som Sverige tillämpat under det senaste dryga decenniet har uppenbarligen inte varit bra nog, och att fortsätta i samma hjulspår riskerar att inte nämnvärt förbättra situationen även om de ekonomiska tillskott som föreslås är bra.

Det behövs en öppen och förutsättningslös utredning av den svenska forskningspolitiken. En sådan utredning måste ställa obekväma frågor om olika modeller för forskningsfinansiering både med avseende på resurstilldelning och på maktfördelning. Det går inte att bortse ifrån att forskningsfinansiering uteslutande styrd av forskarna själva kan vara en alltför begränsad arbetsmetod, det behövs troligen flera modeller. Konstitutionen för forskningsråden och uppdelningen i ämnesråd behöver ses över och alternativ såsom bredare forskningsprogram prövas. En kritisk utredning kan inte heller undgå frågan om det stora ansökningsarbete som svenska forskare lägger ned på sådant som har mycket små utsikter att finansieras. Konkurrens om medel är nödvändig, men transaktionskostnaderna på systemnivå är betydande. Det finns också andra negativa effekter av en stor andel konkurrensutsatta medel: Många forskare arbetar under osäkra anställningsförhållanden, vilket kan leda till att forskarna undviker risktagande och nyansatser i sin forskning. Sverige behöver mer av innovativ risktagande forskning. Då krävs det också en organisation för forskningsfinansiering och en syn på meritering och kvalitet som stödjer det. De förslag som regeringen presenterar är långt från tillräckliga för att bidra till mer nyskapande och högre kvalitet i svensk forskning. Sist, men inte minst, behöver den bristande samverkan mellan akademi, näringsliv och samhälle i dess bredaste bemärkelse utredas och strukturförändringar för att öka samverkan och rörligheten mellan sektorerna diskuteras. Det krävs inte bara mer medel, det krävs också strukturreformer för att få ut mer av svensk forskning.

Forskningspolitiken kräver långsiktighet

Forsknings- och innovationspropositionen är en mycket viktig proposition. I den presenteras de framtida investeringarna på forskning och innovation. Investeringar som, om de är rätt avvägda, kan bygga Sverige starkt för framtiden. Forskning är en långsiktig verksamhet. Det tar lång tid att bygga upp framstående forskningsmiljöer, och forskningsprojekt har i stort sett alltid en längre tidshorisont än fyra år. Trots det styrs forskningspolitiken om varje mandatperiod genom de fyraåriga forskningspropositionerna.

Vi menar att det krävs mer av långsiktighet och därmed samverkan över de partipolitiska gränserna om forskningen ska ges de långsiktiga och stabila förutsättningar som den behöver för att kunna leverera goda resultat. Forsk-

Fel! Okänt namn på

ning och innovation skulle gynnas av att politiken i vissa grundlinjer stakades ut för ett längre tidsperspektiv. En långsiktig och sammanhållen forskningspolitik är inte minst en förutsättning för att lärosätena ska kunna bedriva ett strategiskt arbete och satsa på risktagande kring nya osäkra projekt som kan leda till vetenskapliga kunskapsprång. Det förutsätter naturligtvis att vi når en reell politisk samsyn kring vissa kärnvärden i svensk forsknings- och innovationspolitik. Det borde vara möjligt.

Samverkan för ett konkurrenskraftigt Sverige

Sveriges framskjutna plats i världsekonomin vilar på våra gemensamma investeringar i kunskap, forskning och utveckling. Vår konkurrenskraft kan inte tas för given, utan måste ständigt tryggas. Därför behövs en ny politik för hållbar ekonomisk tillväxt och för att utveckla svensk konkurrenskraft. Genom en nära samverkan mellan staten, näringslivet och forskningen kan vi utveckla den kunskapsbaserade delen av ekonomin där Sverige har konkurrensfördelar. Vi är övertygade om att Sverige inte ska möta den allt hårdare internationella konkurrensen med lägre löner eller försämrade arbetsvillkor. För att stå starka i framtiden måste vi ha strategier för att Sverige ska konkurrera med hög kompetens och goda arbetsvillkor.

Om Sverige fortsatt ska vara konkurrenskraftigt måste forskning, utbildning och innovation bilda ett väl fungerande sammanhang. Detta förutsätter samverkan mellan forskning, högre utbildning och innovation som är nödvändig för att klara framtida konkurrenskraft.

För oss är det samtidigt självklart att forskning angår hela samhället. Därför vill vi även se en bred samverkan mellan akademi och hela det omgivande samhället. Akademin måste vara öppen mot samhället och verka för en god dialog om forskningen och dess landvinningar. Då kan forskare bidra med kunskap och analys av samhället samtidigt som de kan ta till sig kunskap från samhället. I många fall kommer det ge forskningen ökad relevans och ökade insikter om samhällets behov och utmaningar. Dessutom främjas akademien som en kraftfull arena för samhälls- och demokratiutveckling och forskares deltagande i den offentliga debatten. Utan ett kraftfullt helhetsgrepp på samverkansuppgiften kommer vi inte att utnyttja Sveriges fulla potential som kunskaps- och forskningsnation.

Strategiska samverkansprogram

I den globala ekonomin är det inte enbart företag som konkurrerar med varandra. I allt större utsträckning konkurrerar också länder och regioner om bl.a. investeringar och arbetstillfällen och kvalificerad personal.

Ett litet exportberoende land som Sverige är helt beroende av att det finns ett fungerande och väl utvecklat samarbete mellan alla aktörer som kan bidra

till att Sverige blir framgångsrikt i den internationella konkurrensen. Det krävs ett förtroendefullt och strategiskt samarbete mellan politik, näringsliv och akademi. Dagens situation lämnar tyvärr mycket övrigt att önska.

Sverige har ett antal starka kluster av kunskap och företag. Utmärkande för dessa är att de består av ett större antal företag som både konkurrerar och samarbetar. Det bedrivs avancerad forskning såväl inom företagen som i samarbete med högskolor och universitet. Framgångsrika kluster länkas i många fall också samman av ett betydande flöde av arbetskraft mellan deras olika delar.

Vi vill därför bygga en modell för strategisk samverkan mellan olika samhällssektorer. Sverige behöver mer av samarbete och gemensamma prioriteringar av forskningsresurser, utbildningsinsatser och export- och investeringsfrämjande. Den snabba omvandlingen av ekonomin gör det emellertid allt viktigare att bygga upp en modell för strategisk samverkan utifrån den formella/statistiska indelningen av näringslivet i olika branscher. Företag i olika branscher och av starkt varierande storlek blir alltmer integrerade med varandra i komplexa produktions- och innovationssystem som oftast inte låter sig beskrivas med hjälp av den traditionella branschindelningen.

Därför vill vi i samverkan med näringslivet, akademien och de fackliga organisationerna utveckla en samverkansmodell som tar sin utgångspunkt i centrala framtidsutmaningar för vårt samhälle – både inhemska och globala. Ansatsen bygger på tanken att framtidens samhälliga möjligheter och utmaningar, rätt hanterade, i många fall kan innebära betydande möjligheter att stärka svensk konkurrenskraft och därmed skapa nya arbetstillfällen. Vi vill erinra om att vi i budgetmotionen för 2013 föreslog att 500 miljoner kronor skulle avsättas för strategiska samverkansprogram och vi föreslår att det avsätts 500 miljoner kronor årligen för strategiska samverkansprogram, totalt 2 miljarder kronor under åren 2014–2016, utöver regeringens nivå för forskning och innovation.

Innovationsråd

En vanlig syn på forskning är den s.k. linjära modellen. Modellen förutsätter att investeringar i grundforskning vid universitet och högskolor förväntas spridas till näringslivet och omvandlas till innovationer. Studier visar att modellen innehåller systemsvagheter som har att göra med dels bristande samverkan mellan akademien och det omgivande samhället, dels att näringslivet sällan orkar satsa tillräckligt långsiktigt på egen hand. Det har lett till att Sverige fått en innovationsparadox som innebär att de samlade satsningarna på FoU inte leder till kommersialiseringar av nya innovationer i en utsträckning som vore väntat och önskvärt.

Som ett led i arbetet med att bygga strategisk samverkan föreslår vi att det inrättas ett innovationsråd som har i uppgift att departementsövergripande samordna frågor av betydelse för forskning och innovation. Frågor av vikt är forskningspolitikens övergripande inriktning, strategisk kompetens- och ka-

Fel! Okänt namn på

pitalförsörjning, immaterialrätt och offentlig upphandling av innovationer. Rådet ska ha till uppgift att stärka samverkan mellan olika aktörer runt om i landet och samla arbetet för att utveckla Sveriges innovations- och konkurrenskraft. Det kommer att ha högsta politiska prioritet och ledas av statsministern.

Forskning vid alla lärosäten

Att bedriva forskning i hela landet och vid alla lärosäten har flera fördelar. För det första är det en förutsättning för att högskoleutbildningarna ska hålla hög kvalitet. För att alla högskoleutbildningar ska ha en god forskningsanknytning och att undervisningen ska bedrivas av disputerade och forskande lärare krävs det att det bedrivs forskning på alla lärosäten. Det är därför angeläget att andelen disputerade lärare ökar. Forskning vid alla lärosäten har på så sätt avgörande betydelse för kvaliteten i den högre utbildningen på alla lärosäten.

För det andra håller den forskning som bedrivs vid högskolorna och de yngre universiteten hög kvalitet och har ofta också ett gott samarbete med det lokala och regionala näringslivet, inte minst basnäringarna, och har ofta nära till tillämpning och kommersialisering. Forskning är en drivkraft för samhälls- och teknisk utveckling – lokalt, regionalt och nationellt – och har stor betydelse för utvecklingen i ett näringsliv som blir allt mer kunskapsbaserat. Att forskning ska kunna bedrivas i hela landet bidrar på så sätt till tillväxt och välfärd i alla Sveriges regioner.

Aktiva forskare vid alla lärosäten runtom i landet medför även en möjlighet att inspirera unga såväl som gamla. Därför är det av vikt att det finns platser och aktiviteter i hela landet som stimulerar nyfikenheten och intresset för forskning och utbildning.

Forskningsresurserna är minst sagt ojämnt fördelade mellan lärosätena och många högskolor har alltför små forskningsresurser. Enligt Högskoleverkets uppgifter om forskningsanslag per lärosäte så kanaliserades år 2010 drygt 89 procent till de stora och äldre universiteten. Medan de fyra unga universiteten fick dela på knappt 6 procent av de statliga forskningsanlagena. De återstående 13 högskolorna fick ca 5 procent i statliga forskningsanslag. Vi vill fr.o.m. 2014 höja den lägsta nivån för forskningsresurser till alla lärosäten. I dag ges varje lärosäte minst 8 000 kronor per helårsstudent och år i forskningsresurs. Vi föreslår att denna forskningsresurs ökar med 25 procent så att varje lärosäte ges minst 10 000 kronor per helårsstudent och år. Alla lärosäten ska behandlas lika i detta avseende.

Hur vårt system för högre utbildning och forskning ser ut på lång sikt är en central fråga för Sverige. Vi vill göra den svenska forskningskartan mindre statisk och vi vill se mer av profilering och samverkan. Vi anser att resursfördelningssystemet bör ses över i syfte att stärka forskning vid alla våra lärosäten, inte ett fördelningssystem som svälter ut vissa lärosäten. Regeringen bör initiera en parlamentarisk översyn av Sveriges högskole- och universitets-

landskap och i dialog med lärosätena ta ett nationellt grepp om hur lärosätena kan utvecklas, profileras och samverka för att den högre utbildningen i sin helhet ska stärkas i Sverige. Den parlamentariska översynen ska bygga på forskning om högre utbildning och dess samhällseffekter i såväl ett svenskt som ett internationellt perspektiv.

Resursfördelning och kvalitetskriterier för universitet och högskolor

Forskningspolitiken ska ha tydligt fokus på framstående forskning där Sverige ligger i framkant och på områden som är avgörande för sysselsättning och en långsiktigt hållbar tillväxt. Det är viktigt att kraftsamla forskningsresurser där Sverige har särskilt goda möjligheter att nå eller befästa en position i absolut världsklass och inom områden som har starkast potential att skapa innovationer på kort, medellång och lång sikt.

Vi är positiva till den föreslagna ökningen av de direkta anslagen för forskning och forskarutbildning till högskolor och universitet. Större direkta anslag ökar den akademiska friheten och ger lärosätena styrkan att profilera sig och internt arbeta fram starka forskningsområden som kan konkurrera nationellt och internationellt. Varje lärosäte måste då också ta ansvar för att internt fördela direkta anslag efter kvalitet.

Statens fördelning av anslag ska vara långsiktig, transparent och rättvis och skapa drivkrafter för högre kvalitet i all forskning. En andel av de direkta anslagen forskning och forskarutbildning till högskolor och universitet ska tilldelas efter kvalitetskriterier. Den ökning av andelen av anslagen som regeringen föreslår, från 10 till 20 procent, ställer vi oss bakom. De kvalitetsindikatorer – publiceringar, citeringar och externa medel – som använts saknar inte invändningar men är internationellt erkända och bör fortlöpande utvecklas och förbättras så att de bättre speglar forskningens mångfald och olika ämnesområdets egenart.

Ett antal utredningar har pekat på brister när det gäller incitament för, och den strategiska styrningen av, universitets och högskolors samverkan med det omgivande samhället samt arbetet med att forskningsbaserad kunskap kommer till nytta. Vi ser därför behov av att ytterligare stimulera och premiera lärosätenas samverkan med det omgivande samhället, såväl samverkan med näringsliv, offentlig sektor och samhället i dess bredaste bemärkelse. Vi kan också se fördelar med att vissa högskolor särskilt profilerar sig mot en företags- och samhällsnära forskning. Därför föreslår vi att samverkan ska tillföras som en ny indikator jämte publiceringar, citeringar och externa medel. Det är svårt att värdera och mäta samverkan, men behovet av att positivt uppmärksamma denna roll hos högskolan måste här få överväga svårigheterna med att göra det möjligt. För att komma fram till form för utvärdering med hög acceptans bör forskningsråden och Vinnova inom ramen för sitt uppdrag om resursfördelning efter bedömning av kvalitet och prestation i samverkan

Fel! Okänt namn på

med det omgivande samhället ta fram en fungerande indikator för samverkan och eventuellt också andra värderingsformer.

Regeringen föreslår att ett storskaligt nationellt system med peer-review ska användas som verktyg för att fördela de direkta anslagen för forskning och forskarutbildning efter 2018. Vi är skeptiska till detta förslag. Vi ser att peer-review, som har sin styrka i ämnesvisa värderingar och kvalitetsgranskning av projekt och artiklar, har dålig precision och kan bli direkt vilseledande när man jämför hela lärosäten. De skulle också mobilisera stora mängder internationella forskare och bli mycket kostnadskrävande. En stor del av remissopinionen, inklusive flertalet av de stora universiteten, var också negativ. En hög kostnad kan självklart vara värd att bära om man tror att resultatet och tillförlitligheten vida kommer överstiga kostnaden. Det finns dock mycket få tecken på att så skulle vara fallet.

Vi ser, tvärt emot regeringens uttalade vilja, en risk för ökad konservering och inte alls att ett storskaligt nationellt system med peer-review skulle bidra till djärvare och mer nydanade forskning. Därtill finns en risk att peer-review motverkar en jämställd fördelning av forskningsmedel. Det är troligt att meritokratiska principer, dvs. att man beaktar meriter som kan mätas på ett någorlunda objektivt sätt, gynnar en mer jämställd fördelning mellan män och kvinnor. Peer-review är inte ett sådant system, särskilt inte i jämförelse med att ge publiceringar och citeringar, naturligtvis med adekvat områdesomräkning, en stor tyngd i bedömningen av forskning.

Flera lärosäten har använt peer-review i syfte att kvalitetsbedöma den egna forskningen. Dessa processer har lett till ökad dialog och samarbete inom lärosätet och på så sätt varit kvalitetsutvecklande. Det är dock inte detsamma som att ett nationellt storskaligt system med peer-review skulle vara bra för vare sig utveckling av forskningen eller som ett verktyg för rankning av hela lärosäten och fördelning av forskningsmedel därefter.

Stora förändringar av hur kvalitet mäts i det svenska forskningssystemet bör vara väl underbyggda. Stora förändringar bör också vara långsiktigt hållbara vilket i sig kräver överenskommelser över de politiska gränserna. Det är viktigt att forskningen vet vilka långsiktiga spelregler de har att förhålla sig till. Regeringen aviserar nu en utredning med syfte att ta fram ett förslag till storskaligt nationellt peer review-system. Ett sådant system bör inte införas utan att det först föreläggas riksdagen för avgörande.

Ökad jämställdhet för högre kvalitet

Utvecklingen mot en jämställd akademi går alltför långsamt. Vi vill därför kraftigt förstärka arbetet för en mer jämställd akademi där såväl kvinnors som mäns kompetens tas till vara.

Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i akademien, bara då kan allas kompetens tas till vara fullt ut. Så ser det inte ut i dag. Kvinnor och män har olika villkor för att göra akademisk karriär och meritiera sig till de högsta tjänsterna. Det är ett brott mot de värden forskningssamhället byg-

ger på och en misshushållning med resurser. Om Sverige ska vara en framstående forskningsnation krävs en mer jämställd akademi där såväl mäns som kvinnors kompetens tas till vara.

Slutsatsen som *Delegationen för jämställdhet i högskolan* drar är att det finns brister i arbetet för jämställdhet i högskolan när det gäller planmässighet, långsiktighet, samverkan samt teoretisk och praktisk kunskapsförankring. Utvecklingen mot en jämställd akademi går mycket långsamt. Problemet kommer inte lösa sig bara med hjälp av tiden. Det behövs större ansträngningar och en mer strategisk politik för att nå målet om en jämställd akademi.

I Europa talar man ofta om ”the leaky pipeline”, en metafor som används för att illustrera att kvinnor som resurs försvinner ur det akademiska systemet under hela vägen upp genom forskningshierarkin, från grundutbildningen och upp till professor. Trots att kvinnor har varit i majoritet bland studenterna sedan 70-talet är i dag bara 23 procent av professorerna i Sverige kvinnor. År 1995 var de 8 procent. Det ger en ökning med 15 procentenheter under perioden 1995–2011. En ökning med mindre än 1 procentenhet per år. Men den hastigheten kommer det att ta nästan tre decennier innan vi når en numerärt jämställd akademi. Inom teknik och naturvetenskap pekar prognoser rentav på att andelen professorer som är kvinnor riskerar att minska. Utvecklingen går uppenbarligen för långsamt, eller till och med inom vissa områden åt fel håll. Vi vill därför förbättra uppföljningen av rekryteringsmålen avseende professorer.

För att öka ansträngningarna att nå resultat i jämställdhetsarbetet vill vi införa en jämställdhetsbonus som ska utgå till lärosäten där jämställdheten, både kvantitativt och kvalitativt sett, efter systematisk utvärdering bedöms vara påtagligt god respektive ha påtagligt förbättrats. Jämställdhetsbonusen ska vara 30 miljoner kronor årligen 2014–2016. Jämställdhetsbonusen bekostas genom medel för lärosätessammanslagningar 2013 och med omfördelning av anslag för forskning och forskarutbildning till högskolor och universitet 2014–2016.

Regeringens förslag för ökad jämställdhet är långt från tillräckligt och regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag för att öka den numerära jämställdheten i akademien.

Systemet för fördelning av forskningsanslag måste utvärderas utifrån sina jämställdhetsresultat. Det är uppenbart att nuvarande system inte håller tillräckligt hög kvalitet. Rapporten *Hans Excellens*, en utvärdering av excellenssatsningarna, visar att den snäva definitionen av excellens gynnat manliga forskare och haft starka negativa effekter på jämställdheten. Enligt rapporten har mellan en halv och en miljard kronor på detta sätt omfördelats från kvinnor till män.

Jämställdhet i akademien handlar således också om att utveckla kvalitetsbegreppet. Sammansättningen i bedömggrupper inom forskningsråd har visat sig vara viktig för vad som bedöms vara hög kvalitet inom forskning. En rapport från Vetenskapsrådet, *Kollegial bedömning av vetenskaplig kvalitet – en forskningsöversikt*, pekar på att vad som betraktas som vetenskaplig kvalitet varierar stort mellan discipliner och bedömare.

Fel! Okänt namn på

Jämställdhet inom forskningsfinansieringen måste därför beaktas i större utsträckning än vad som är fallet i dag. Vi vill därför skärpa instruktionerna för de tre forskningsråden Vetenskapsrådet, Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS) och Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) samt Vinnova och tydliggöra kraven att arbeta för att främja jämställdhet mellan kvinnor och män. De ska alla ha jämn könsfördelning i beredningsorganisationen, säkerställa att det i beredningsorganisationen finns kompetens rörande jämställdhet som forskningsområde, verka för att genusperspektiv får genomslag i forskning och utveckling samt rapportera i vilken utsträckning hänsyn tagits till könsspecifika förhållanden inom myndighetens ämnesområde. Vi föreslår därtill att forskningsråden och Vinnova får ett gemensamt uppdrag att ur ett jämställdhetsperspektiv se över hela processen för fördelning av forskningsmedel inklusive excellenssatsningar och motsvarande.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag för att säkerställa att fördelningen av forskningsmedel inte systematiskt missgynnar forskare som är kvinnor. Regeringen bör också ge Vetenskapsrådet i uppdrag att se till att de medel som regeringen avsätter för rekrytering av framstående yngre forskare fördelas jämnt mellan kvinnor och män.

Det krävs ökade ansträngningar för en mer jämställd akademi. Jämställdhet är en avgörande fråga för akademins legitimitet som samhällsbärande institution och, i förlängningen, för det svenska samhällets utveckling och konkurrenskraft.

Bättre villkor för unga forskare

Fokus på stöd till unga forskare att utveckla sin självständighet kan vitalisera svensk forskning. Regeringen har valt att inte prioritera de yngre forskarnas villkor i sin proposition. Socialdemokraterna ser att det krävs investeringar i de yngre forskarna om Sverige ska vara en framstående forskningsnation nu och i framtiden.

Forskningsgenombrott sker ofta tidigt i forskarkarriären. För att yngre forskare ska kunna vara självständiga i sin forskning och ha möjlighet att bryta ny mark krävs att de har trygga villkor under sin doktorandtid och att det finns tydliga karriärvägar för nydisputerade med möjligheter till fortsatt forskning och meritering.

Socialdemokraterna föreslår därför att alla doktorander ska ges anställning från första dagen. Utbildningsbidragen ska avskaffas. Vi föreslår också att regeringen tillsammans med lärosäten och externa finansiärer ska utarbeta en överenskommelse för hur stipendiefinansiering av forskarutbildning på heltid i framtiden ska kanaliseras genom lärosätena och bekosta lön och sociala avgifter. Som en övergångslösning bör universitet och högskolor teckna en försäkring hos Kammarkollegiet för de fall doktoranders stipendier bortfaller på grund av frånvaro från studier vid sjukdom eller föräldraledighet. Ut-

ländska doktorander ska ges samma ersättningar och sociala skyddsnät som sina svenska kolleger.

Något som är utmärkande för Sverige är att drygt 40 procent av forskningen vid våra lärosäten utförs av doktorander. Därmed är de källan till en mycket stor del av den forskning som genomförs i landet. Samtidigt undervisar de i grundutbildningen och även för industridoktorander är det uppenbart att deras uppdragsforskning innebär långt mer än endast utbildning. En långsiktigt hållbar forskningspolitik måste därför ha en tydlig och framåtsyftande strategi för doktorandernas situation. Tidigare socialdemokratiska regeringar genomförde stora insatser för att förbättra situationen för landets doktorander. Bland annat infördes flera forskarskolor, och lärosäten tilläts inte längre anta någon doktorand utan att ha ordnat med ersättning för hela doktorandtiden. Forskningsråden fick också särskilda anslag för att öka antalet meriteringstjänster. Men mer behöver göras – alla doktorander ska anställas från första dagen.

En alltför stor del av Sveriges forskning utförs av doktorander utan anställning. De finansieras i stället av utbildningsbidrag eller stipendier. Att inte ha en anställning som doktorand skapar otrygghet och dessutom en utestängning från de sociala trygghetssystemen. Detta gynnar varken forskningens kvalitet eller doktoranderna som individer. Doktorander ska garanteras anställning och därmed ges tillgång till de sociala trygghetssystemen under doktorandtiden.

En annan viktig aspekt är att en bred rekrytering till forskarutbildningen långsiktigt blir avgörande för kvaliteten på svensk forskning. Det behövs trygga villkor och bra karriärvägar, annars kommer inte forskarutbildningarna att rekrytera de skarpa tänkare som akademien behöver. Bra villkor och goda karriärvägar medför en attraktivare forskarutbildning och att fler högpresterande studenter väljer den banan. Det skulle också möjliggöra att fler personer i sämre ekonomisk situation skulle ha råd att doktorera, t.ex. ensamstående föräldrar.

Flera lärosäten har på ett ansvarsfullt sätt redan avskaffat utbildningsbidragen. Men vi vill ta vårt ansvar och se till att alla doktorander erbjuds bra arbetsvillkor. Det är först genom ett beslut i riksdagen som alla doktorander verkligen kan garanteras likvärdiga och trygga villkor oavsett lärosäte.

Högskoleverket har beräknat att kostnaden för att avskaffa utbildningsbidraget endast skulle belasta lärosätenas ekonomi med cirka 40 miljoner kronor men ge ett betydande mervärde för doktorandernas studiesociala villkor. Vi vill erinra om att vi i utgiftsområdesmotion 16 för 2013 föreslog att avskaffande av utbildningsbidrag och premierande av karriärvägssystem som gynnar jämställdhet i akademien finansierades med 45 miljoner kronor. För 2014–2016 föreslår vi att avskaffande av utbildningsbidragen finansieras med de ökade direkta anslagen för forskning och forskarutbildning som lärosätena erhåller från 2014. Utbildningsavdragets avskaffande bekostas med medel för lärosätessammanslagningar.

Fel! Okänt namn

Transparent karriärsystem med rörlighet

En viktig förutsättning för att svensk forskning ska hålla riktigt hög klass är att vi lyckas attrahera forskarbegåvningar. För att lärosätena ska vara ett lockande alternativ för både kvinnor och män måste det finnas ett attraktivt, transparent och tydligt karriärsystem med en väl avvägd fördelning av anställningar på olika nivåer, från forskarstuderade och postdoktorer till professorer.

Det är viktigt att de nydisputerade ges ökade möjligheter till fortsatt forskning och meritering. Otrygg finansiering i början av forskarkarriären och otydliga karriärvägar där formella anställningsförfaranden saknas riskerar att innebära att många väljer bort en akademisk karriär. Regeringen skriver i propositionen om behovet av ökat risktagande i forskningen. Vi instämmer i detta, men ser att ett ökat risktagande i forskningen kräver tryggare villkor för forskarna. Risktagande främjas inte av att forskare kan riskera sin privatekonomi. Högkvalitativ och nydanande forskning kräver att forskarna har bra och trygga anställningsvillkor.

Andelen med tidsbegränsad anställning inom högskolesektorn är mycket hög. År 2011 hade 37 procent av kvinnorna och 32 procent av männen en tidsbegränsad anställning. Möjligheten att, som i dag, stapla visstidsanställningar på varandra under lång tid behöver begränsas. Den reglering som regeringen gjort av meriteringsanställningar bör rivas upp och arbetsmarknadens parter bör förhandla fram ett avtal som reglerar dessa anställningar. Bra villkor inom akademin krävs för att duktiga forskare ska attraheras och stanna kvar inom akademin.

Alla lärare/forskare som anställs på de olika nivåerna i systemet ska ha goda villkor och ingå i en aktiv forskningsmiljö. Disputerade lärare ska också i ökad utsträckning engageras i grundutbildningen.

Transparens är ett grundläggande och viktigt värde för forskarkarriären. Det måste vara tydligt på samtliga karriärsteg vad som är viktigt, hur utvärdering sker och efter vilka kriterier. Vi förordar ett enhetligt system inom hela universitets- och högskolesfären.

Karriärsystemet bör gynna både nationell och internationell rörlighet. Vidare är det angeläget att ämnesövergripande forskning och samverkan med det omgivande samhället främjas. Det är viktigt att meritvärderingssystemet vid anställningar och karriärutveckling premierar relevanta erfarenheter utanför universitet och högskolor. Rörligheten mellan företag, institut och högskola bör stimuleras genom ökad betoning av erfarenhet från näringslivet och den offentliga sektorn vid tillsättning av tjänster inom högskolan. Det ska vara meriterande för akademiker att jobba i näringslivet eller offentlig sektor. Delade tjänster, industripstodoc, industridoktorander m.m. bör användas. Regeringen bör initiera en dialog med lärosätena kring hur meriteringssystemet kan utvecklas för att premiera relevant erfarenhet utanför akademin.

Arbetsmarknadskopplingen måste också bli tydligare i forskarutbildningen. De som söker forskarutbildning ska få en god bild av hur kunskaperna kan användas inom andra delar av samhället, och karriärrådgivning för doktorander bör inrättas på lärosätena.

Rekrytera yngre forskare internationellt

Regeringens önskan om att rekrytera internationellt framstående forskare till Sverige riskerar att misslyckas med upplägget som föreslås. Det finns en risk att det kommer att bli mycket svårt att rekrytera de riktigt framstående forskarna till Sverige, förutom inom ett fåtal områden där Sverige kan erbjuda riktigt framstående forskningsmiljöer, och att Sverige därmed kommer att riskera att rekrytera forskare som har sin bästa tid bakom sig.

En bättre strategi vore att satsa på internationell rekrytering av unga framtidslöften inom forskningen. Sverige är, tillsammans med övriga nordiska länder, attraktivt för unga forskare runt de trettio. De relativt stora resurserna till forskning har en positiv inverkan. Till detta kommer att vår väl utbyggda social- och familjepolitik gör Sverige till ett mycket attraktivt land för personer i denna ålder. Problemet hittills har varit att vi saknat internationellt gångbara tjänster för unga forskare av den typ som finns i många andra västländer. Detta är tjänster som är relativt långvariga varefter man har rätt att efter prövning få tjänsten omvandlad till en fast anställning. Det finns i dag en stor pool av ung spetskompetens som skulle gå att rekrytera till svenska lärosäten. Med en sådan strategi skulle vi kunna rekrytera forskare som kan vara internationellt ledande om tio år i stället för att, med regeringens strategi, riskera att för dyra pengar få hit forskare som har sin bästa tid bakom sig.

Regeringen bör ge Vetenskapsrådet i uppdrag att se till att medlen används för att rekrytera yngre internationella forskare som kan utgöra framtida toppforskare jämte mer seniora internationella toppforskare. Medlen ska fördelas jämnt mellan kvinnor och män.

Vi menar också att regeringen aktivt måste arbeta för att hindra för utländska forskare att etablera sig i Sverige och fortsätta verka i Sverige efter disputation ska tas bort.

Internationalisering och EU:s forskningsprogram

Forskningens betydelse ökar i ett internationellt perspektiv. Dels behövs ökad kunskap för att lösa de globala utmaningarna inom hälsa, fattigdom och miljöförstöring, dels behövs en förbättrad förståelse av nya internationella maktrelationer, nya internationella aktörer och spelregler. Det internationella samarbetet inom forskning och innovation är därför av central betydelse.

Europa 2020-strategin med dess flaggskeppsinitiativ Innovationsunionen innebär ökat fokus på forskning och innovation för tillväxt, konkurrenskraft och hållbar utveckling. EU:s finansiering av europeisk forskningssamverkan sker huvudsakligen via ramprogrammet för forskning, utveckling och demonstration. Det nuvarande sjunde programmet avslutas i och med 2013 och nästa ramprogram, Horisont 2020, ska gälla under åren 2014–2020.

Fel! Okänt namn på

Som ett led i att stärka forskningen inom EU beslutade Europeiska rådet i februari 2011 att det europeiska forskningsområdet ska vara förverkligat 2014. Syftet med europeiska forskningsområdet är att skapa ett fritt flöde av kunskap, forskare och forskningsresultat inom EU. Viktiga delar av arbetet rör mobilitet, gemensamma program, forskningens infrastruktur, internationellt samarbete med länder utanför EU samt kunskapsöverföring mellan universitet och högskolor, industriforskningsinstitut, samhällsaktörer och näringsliv.

Med detta som bakgrund är det synnerligen viktigt att betona att Sverige ska vara en aktiv part i detta gemensamma forsknings- och innovationssamarbete. I den förra forsknings- och innovationspropositionen *Ett lyft för forskning och innovation* ansåg vi att regeringens skrivningar om internationell och EU-finansierad forskning var anmärkningsvärt svaga. Vi kritiserade då regeringen för att i stället för att ta ett samlat grepp och erkänna statens uppgift att samordna och möjliggöra deltagande uppmanade de olika forskningsfinansiärerna att själva vara mer aktiva. Vi skrev då i vår motion att vi ville etablera ett nationellt centrum för kompetensuppbyggnad och rådgivning till svenska forskningsfinansiärer. Målsättningarna ska vara att öka antalet svenska forskare som deltar i europeiska forskningsprojekt samt att mer av EU:s statliga forskningsmedel allokeras till projekt där svenska universitet, högskolor, företag och institut deltar. Vi ville också att regeringen skulle utreda former och förutsättningar för ett ökat nationellt ansvarstagande för medfinansiering inom EU-projekt.

Vi välkomnar därför att regeringen nu anger att det behöver utvecklas ett mer sammanhållet svenskt arbetssätt och anger att strukturer och satsningar för proaktiv påverkan och agerande inom EU samt för myndighetsövergripande prioriteringar bör inrättas. Vi ser klara fördelar med att en nationell EU-samordningsfunktion med ett sekretariat inrättas vid Vinnova som får i uppdrag att samverka med övriga forskningsfinansiärer i syfte att underlätta prioritering av deltagandet i partnerskapsprogrammen, samordna och förstärka det strategiska och proaktiva arbetet inom det europeiska forsknings- och innovationssamarbetet samt verka för synergier mellan EU-satsningar och nationella satsningar inom forskning och innovation.

Samtidigt vill vi ytterligare skärpa och konkretisera kopplingen till EU:s forskningsprogram. Vi menar att forskningsinstitutet utgör en viktig strategisk infrastruktur för kunskapsöverföring mellan akademisk forskning och näringslivets behov av innovationsutveckling. Forskningsinstitutets roll är att effektivisera det svenska forsknings- och innovationssystemet genom att bidra till att kunskap omställs till innovationer för att stärka företagets konkurrenskraft. De har också visat sig särskilt lämpade att agera som koordinatörer inom internationella forskningsprojekt genom att de förfogar över forskare med annan profil än vad som är vanligt inom svenska lärosäten. Vi anser därför att institutet tillsammans med Vinnova bör tilldelas en tydligare roll som koordinator för svensk medverkan i EU-forskning inom ramprogrammen. Vi menar därför att ansvaret för samordning och deltagande i forskningsprogram samt ansvaret för sekretariatet delas mellan Vinnova och forskningsinstitutet.

Svenskt forsknings- och innovationsutbyte måste också intensifieras med länder utanför Europeiska unionen. Flera av de snabbt växande ekonomierna, inte minst i södra och östra Asien gör stora och långsiktiga investeringar i forskning, utveckling och innovation. Här kan nämnas länder såsom Kina, Japan, Indien, Sydkorea, Singapore och Brasilien. USA har sedan decennier varit den främsta forskningsnationen i världen och är fortfarande, liksom också Kanada, en viktigt forsknings- och innovationsaktör. Det är önskvärt att Sveriges exportfrämjande arbete samt kulturfrämjande och globala varumärkesbyggande arbete genom utlandsbeskickningar och andra institutioner ges möjlighet till ökad kompetens om svensk forskning, i syfte att stödja långsiktigt kontaktskapande mellan svenska och utländska forskare. Härvidlag har regeringen ett stort ansvar att tydligt signalera vikten av att Sverige blir en aktiv global spelare.

Vi vill också betona vikten av att Svensk forsknings- och biståndspolitik ska samverka i syfte att nå kunskapsöverföring till och från Sverige, en ekologiskt hållbar global utveckling, fattigdomsbekämpning och en stärkt respekt för mänskliga rättigheter.

Det är också väl värt att betona vikten av en ökad forskarmobilitet såsom angivits tidigare i motionen. Vi behöver forskare från andra länder i Sverige och vi behöver se till att fler svenska forskare förlägger en tid av sin forskarbana utomlands. Regeringen bör därför ge förutsättningar för en ökad mobilitet.

Humaniora och samhällsvetenskap

Då det saknas enkla lösningar på samtidens stora utmaningar såsom åldrande befolkningar, globala strukturomvandlingar, klimatförändringar, energikriser, livsmedelsförsörjning, fattigdom, krig och säkerhetshot behövs kunskap baserad på forskning från samtliga vetenskapsområden. Detta är bara några exempel på den stora samhällsnytta som en stärkt forskning inom humaniora och samhällsvetenskap för med sig.

Tänkandet om humanistisk kunskap och samhällsvetenskap och dess plats i samhällsutvecklingen har varit oartikulerat. Det har lett till att dess position försvagats och att dess potential inte utnyttjats. Detta är olyckligt och onödigt. I själva verket befinner vi oss just nu i ett läge där humanistisk kunskap och samhällsvetenskap behövs mer än någonsin. Flertalet av de stora och viktiga frågor som står centralt i samhällsutvecklingen kännetecknas av att de berör samtliga kunskapsbaser; de är ”inbäddade” i politiska, kulturella och sociala förhållanden. Frågor om exempelvis medier och internet har en obestridlig teknisk-naturvetenskaplig sida, och givetvis en ekonomisk, men de omfattar även frågor som gäller identitet, offentlighet och yttrandefrihet. På samma sätt är frågan om framtidens energiförsörjning inbäddad i geopolitiska förhållanden och frågor om sårbarhet och risker. Klimat och miljö måste givetvis studeras med naturvetenskapliga metoder men de blir intressanta för oss alla i sin egenhet av samhällsfrågor där klimatets och miljöns egenskaper och hur

Fel! Okänt namn på

dessa värderas blir föremål för överväganden bland medborgarna. Vården och medicinen är ingalunda isolerade till biologiska frågor utan har att göra med de vidare sociala och ekonomiska ramarna för hälsa, om etiska aspekter på vård, om vårdens drifts- och organisationsformer.

Kvaliteten hos ett demokratiskt samhälle består bl.a. i hur väl samhället, och alla dess medborgare, är utrustat för att nyanserat och allsidigt göra överväganden om dessa ting och föra samtal om dem. Frågorna har, kan man säga, både en kunskapsdimension och en demokratisk dimension. Men utan att kunskapsdimensionen står stark blir den demokratiska dimensionen inte heller stark. Dessa stora samhällseliga avgöranden kräver därför en allsidig kunskapsbas och att den är väl spridd och tillgänglig.

Humanistisk kunskap och samhällsvetenskap och konstnärlig forskning drar ofta det kortaste strået då dess betydelse för kommersialisering och utveckling av nya tjänster och varor underskattas, vilket ger att dessa vetenskapsområden inte kan attrahera samma omfattning av externa medel, även om detta i dagens och morgondagens tjänstesamhälle med allt större inslag av kultur och design kommer att ske i högre grad än förut. Staten måste alltid ha ett särskilt ansvar att värna och utveckla de forskningsområden som inte på samma sätt som andra är kommersialiserbara eller på andra sätt kan attrahera externa medel.

Forskningsprogram inom humaniora och samhällsvetenskap

Statens forskningsstöd till humaniora och samhällsvetenskap bör i större utsträckning än tidigare systematiskt verka för att stimulera framväxten av integrerade miljöer som förenar utbildning och forskning kring angelägna utmaningar. Detta ligger i linje med att statens forskningsmyndigheter bör ta upp satsningar i programform så som sker i andra framstående forskningsnationer.

Samhällets kvalitet och välfärd på lång sikt fordrar uppmärksamhet på sådant som håller samhällen samman. En övertygande och alltmer omfattande forskning har på senare år visat att samhällen som präglas av en hög grad av jämlikhet och fungerande sociala institutioner, exempelvis skolan, presterar bättre också i andra avseenden. De ger också medborgarna bättre livsmöjligheter.

Det finns tecken på eroderande samhällsinstitutioner där skolan är det främsta och djupt oroväckande exemplet. Det finns också oroande tecken på hotande stabilitet i spåren av de stora ekonomiska klyftorna och den ekonomiska krisen i Europa. Vi ser tecken på försvagad social sammanhållning parallellt med växande välfärds-klyftor och en historiskt hög arbetslöshet. Vi håller på att få ett samhälle som inte ger människor chansen att bidra och delta. Risker för sociala spänningar ökar. Samtidigt ser vi en politik som inte ger utbildning och forskning någon uppgift i relation till denna, en av sam-

hällets största utmaningar. Vi föreslår därför ett forskningsprogram om välfärd och samhällelig sammanhållning. Programmet ska vara långsiktigt och starta 2014. För åren 2014–2016 föreslås ett anslag om totalt 375 miljoner kronor till de tvärgående programmen och forskningsprogrammet om välfärd och social sammanhållning

Utbildningsvetenskaplig forskning

För att Sverige ska ha en högkvalitativ förskola, skola, vuxenutbildning och högre utbildning krävs också att undervisningen och de pedagogiska metoderna står på solid vetenskaplig grund. En stärkt utbildningsvetenskaplig forskning av högsta vetenskapliga kvalitet har därför en stor strategisk betydelse. Den utbildningsvetenskapliga forskningen ska bedrivas i nära anslutning till lärarutbildningen och svara mot behov inom lärarutbildningen och den pedagogiska yrkesverksamheten.

Staten behöver öka dagens mycket begränsade anslag till såväl utbildningsvetenskaplig grundforskning som tillämpad forskning. Lärarutbildningen har jämfört med andra högskoleutbildningar fortfarande alldeles för få disputerade lärare. Lärarutbildningen måste ha en större förankring i forskning och utbilda vana forskningsbeställare och -användare. Skolforskningen behöver utvecklas. Forskningen måste ha en närmare koppling till verksamhetens behov och frågor som är angelägna för skolan. Detta kräver ett nära samarbete och dialog mellan forskare och skolan. Fler yrkesverksamma lärare ska också ges möjlighet till egen forskning som en del av eller parallellt med sitt ordinarie arbete. Därigenom kan såväl kvaliteten som effektiviteten i lärares arbete öka. Vi vill därför tillföra större medel till forskarskolor för lärare och förskollärare. Totalt bör anslaget till Vetenskapsrådet öka med ytterligare 25 miljoner kronor 2015–2016 för forskarskolor för lärare och förskollärare.

En utbildningsvetenskaplig forskning av högsta vetenskapliga kvalitet ska ha såväl en tvärvetenskaplig profil som en disciplinär profil. Båda riktningarna är nödvändiga för att ta fram ny kunskap. Samverkan och forskarutbyte på internationell nivå är prioriterat och bör öka.

Vi föreslår att den utbildningsvetenskapliga forskningen tillförs ytterligare medel, 25 miljoner kronor år 2014, 40 miljoner kronor år 2015 och 60 miljoner kronor år 2016. Dessa medel tillförs den utbildningsvetenskapliga kommittén på Vetenskapsrådet. Vi vill också att den utbildningsvetenskapliga kommittén görs till ett eget och nytt ämnesråd inom Vetenskapsrådet.

Forskningsinstitut för lärande

För att lyckas med att förbättra resultaten i svensk skola måste skolan leva upp till kravet på att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprö-

Fel! Okänt namn på

vad erfarenhet. Vi har tyvärr en lång väg att gå innan vi kan säga att alla elever får en utbildning som gör det. En viktig del i arbetet för att så ska ske är att forskning som är relevant för skolan systematiseras, sprids och kommer till användning i Sveriges alla skolor. Skolan är alltför viktig för att vara ett slagfält för löst tyckande.

Det finns i dag inte tillräcklig systematisk kunskap om vilka metoder och arbetsätt som forskningen visat är verkningsfulla. Skolledare och lärare behöver få detta stöd för att utifrån denna kunskap och sin professionella bedömning av skolans och elevernas behov kunna välja det bäst lämpade arbetsättet.

Det behövs därför en ny organisation som tar fram systematiska översikter av såväl nationell som internationell forskning inom lärandets område, från förskola till högre utbildning. Att sammanställa systematiska översikter är en forskningsuppgift eftersom forskning måste bearbetas, sammanställas och bedömas, vilket kräver forskarkompetens. Vi föreslår därför ett nytt forskningsinstitut för lärande. Spridningen av kända forskningsresultat behöver också kraftigt förbättras. Spridningen behöver bli systematisk och kommuniceras på ett lättillgängligt sätt så att den blir känd och kan komma till användning i Sveriges alla skolor.

Det räcker inte med skolinspektion för att höja kunskapsresultaten och öka likvärdigheten i den svenska skolan. Skolinspektionen är bra på att hitta bristerna men har inget uppdrag att hitta det som fungerar riktigt bra och sprida det vidare till fler skolor, skolledare och lärare. Skolinspektionen har inte heller något uppdrag att stödja skolorna att omsätta forskningsresultat och kunskapsbaserade metoder och erfarenheter i praktiken.

Det behövs stöd för skolutveckling. Skolan behöver ges stöd att implementera och anpassa ny kunskap utifrån förutsättningarna på den enskilda skolan. För att forskningsresultat ska omsättas i praktiken krävs ett verksamhetsnära perspektiv och ett nära samarbete med professionen. Vi vill därför ge det föreslagna forskningsinstitutet för lärande uppdraget att också arbeta med skolutveckling, i nära samarbete med landets lärosäten, skolverk/skolinspektion samt kommuner och fristående skolor.

Vi vill erinra om att för uppbyggnad av institutet föreslogs i Socialdemokraternas budgetmotion 25 miljoner kronor under 2013. För fortsatt verksamhet avsätts 25 miljoner kronor år 2014, 25 miljoner kronor år 2015 och 25 miljoner kronor år 2016 utöver de medel om 25 miljoner kronor som regeringen årligen avsatt till Skolverket för vidareförmedling av praktisknära forskning, vilka också ska kanaliseras till institutet.

Industrieforskningsinstitut och tjänsteforskning

Historiskt sett har Sverige investerat stora summor i forskning och utveckling. Större delen av den näringslivsbaserade forskningen sker dock fortfarande inom företagen och finansieras av näringslivet själva. Den offentligt finansierade behovsmotiverade forskningen har vid en jämförelse med andra länder

historiskt sett varit mycket liten i Sverige. Ett exempel är att jämförelsen av forskningsinstitutsektorn i ett mindre antal länder visar att den svenska institutsektorn är betydligt mindre än i andra länder. Forskningsinstitutsektorn förfogar över 3 procent av de statliga FoU-medlen, medan motsvarande siffra i Finland ligger på 25 procent. Detta är allvarligt eftersom forskningsinstituten i dag möter en allt hårdare internationell konkurrens som de har svårt att hantera.

Forskningsinstituten utgör en viktig strategisk infrastruktur för kunskapsöverföring mellan akademisk forskning och näringslivets behov av innovationsutveckling. Forskningsinstitutens roll är att effektivisera det svenska forsknings- och innovationssystemet genom att bidra till att kunskap omställs till innovationer för att stärka företagens konkurrenskraft. Instituterna fyller också en särskild roll i samband med konjunkturerna i ekonomin, då strategiskt viktig forskningskompetens annars riskerar att gå förlorad. De har också visat sig särskilt lämpade att agera som koordinatörer inom internationella forskningsprojekt genom att de förfogar över forskare med annan profil än vad som är vanligt inom svenska lärosäten. Exempelvis bör instituten tillsammans med Vinnova tilldelas en tydligare roll som koordinatör för svensk medverkan i EU-forskning inom ramprogrammen.

De framtida utmaningarna för forskningsinstituten är att kunna erbjuda testmiljöer som svarar mot det omvandlingstryck som svenska företag lever under. Den växande tjänstesektorn är ett exempel på hur instituten kan svara mot företagets behov. Tjänsternas betydelse för ekonomin är stor och kommer att öka framgent. Kopplingen mellan industrin och tjänstesektorn har förstärkts kraftigt genom avknoppningar eller genom att tjänsteföretag på olika sätt ger service till industriföretagen. Utvecklingen av innovativa tjänster blir därför allt viktigare för de små och medelstora företagens möjligheter att växa och internationaliseras. Behovsmotiverad samhälls- och näringslivsrelevant forskning som utgår från tjänstesamhällets förutsättningar och egenskaper behöver därför utvecklas. Med hjälp av en kraftfull institutsektor vill vi ta ett brett grepp över tjänsteforskningen som kan öka förädlingsvärdet för de växande tjänstebranscherna. Forskningsinstituten skulle exempelvis kunna erbjuda möjligheter för små och medelstora företag att testa sina tjänster inom ramen för den egna verksamheten och i partnerskap med andra aktörer. Vi vill erinra om att vi i budgetmotionen för 2013 föreslog 75 miljoner kronor till tjänsteforskning och vi föreslår för 2014–2016 en förstärkning av tjänsteforskningen med 150 miljoner kronor inom ramen för forskningsinstitutens verksamhet.

Strategiska forskningsområden och strategiska innovationsområden

I den senaste forsknings- och innovationspropositionen infördes ett nytt forskningspolitiskt finansieringsinstrument där framför allt stora universitet

Fel! Okänt namn på

tilldelades medel för projekt inom ramen för strategiska forskningsområden (SFO). Det var bra att regeringen tillförde mer medel till strategiska satsningar inom de centrala områdena medicin, teknik och klimat. Regeringen gick dock för långt vad gäller detaljstyrningen av forskningen, och regeringen har inte heller sett till att samverkan kommer till stånd. Utvärderingar av SFO visar att de inte uppfyller syftet med ökad samverkan mellan akademien och det omgivande samhället.

Strategiska forskningsområdena är i grunden inga samverkansprogram mellan akademi, företag och andra aktörer, eftersom det saknas direkta incitament och uppföljningskriterier för samverkan. Satsningen har heller inte, i tillräcklig omfattning, genererat nya, utökade eller fördjupade samarbeten med näringslivet. Det kan därför inte förväntas att SFO:erna kommer att bidra till innovationer i medverkande organisationer, eftersom direkta samarbetsrelationer är en nödvändig förutsättning för effektivt kunskapsutbyte.

Vi välkomnar att man nu inrättar strategiska innovationsprogram som syftar till att öka forskningssamverkan mellan aktörerna. Dock vill vi betona att kritiken mot SFO:erna behöver tas till vara på ett betydligt bättre sätt än vad regeringen ger uttryck för i sin proposition. Vi föreslår också att de svenska forskningsinstituterna tillsammans med Vinnova ges huvudansvaret för de strategiska innovationsområdena.

Skatteavdrag för forskning och utveckling

Sverige ligger väl till internationellt när det gäller företagens samlade FoU-investeringar som andel av BNP. Merparten sker dock i storföretag där nära 80 procent av näringslivets FoU utförs. I ett flertal industriländer har det under de senaste åren införts olika typer av skatteincitament för ökade investeringar i FoU. Att stimulera ökade investeringar i FoU i svenska små och medelstora företag skulle innebära bättre förutsättningar för dessa företag att skapa nya jobb.

Små och medelstora företag står för merparten av de nya jobb som skapats i Sverige sedan 1990. För att skapa framtidens jobb och stärka Sveriges konkurrenskraft är det avgörande att små och medelstora företag ges möjlighet att ägna sig mer åt innovation och FoU. Forskning visar att innovativa små och medelstora företag växer snabbare i omsättning och antal sysselsatta, och har bättre lönsamhetsutveckling. Innovativa företag har även mer omfattande internationella samarbeten och är mer framgångsrika på exportmarknader.

Vi vill förstärka FoU-investeringar i svenska småföretag och för att driva på investeringarna och samtidigt skapa en mer differentierad och därmed mindre sårbar privat forskningsbas vill vi utöka avdragsrätten för FoU-utgifter. Utgifter för FoU får i dag dras av mot bolagsskatten. Möjligheten att reducera sin skatt genom avdrag för FoU-utgifter förutsätter att verksamheten genererar vinst, vilket sällan är fallet i mindre, nystartade forskningsintensiva företag. Vi föreslog därför i vår budgetmotion att 150 miljoner kronor avsätts

2013 för att företag under ett uppbyggnadsskede ska kunna göra avdrag för FoU-utgifter mot arbetsgivaravgiften.

Riskkapital

Det finns brister i kapitalförsörjningen för företag i tidiga skeden. Studier visar att Sverige, i relation till flera andra jämförbara länder, allokera mindre kapital till de allra tidigaste faserna där behovet av statlig stödfinansiering är som störst. Samtidigt finns god tillgång till statligt riskkapital som till betydande del inte utnyttjas idag. 9,4 miljarder av det totala statligt förvaltade riskkapitalet är tillgängligt för investeringar, exklusive det som är tillgängligt hos Innovationsbron. Vi föreslår att det inrättas en marknadskompletterade investeringsfond med inriktning mot investeringar i tidiga skeden byggd på statlig och privat samfinansiering. Staten blir en katalysator för det nya fondsystemet som finansieras genom att tillgängliga statliga medel för riskkapitalförsörjning omdisponeras.

Patentskydd

Immateriella tillgångar spelar stor roll för att ett företag ska kunna dra kommersiell nytta av det intellektuella värde som skapats i företaget. Att innovativa företag, forskargrupper och uppfinnare kan värna sina rättigheter är viktigt för att immateriella tillgångar ska kunna nyttiggöras på marknaden. I jämförelse med stora globala företag har små och medelstora företag och enskilda forskare eller forskargrupper begränsade möjligheter att försvara sig mot patentintrång. Många av företagen är i dag beroende av rådgivning och juridiska ombud för att kunna bedöma sina möjligheter att kunna värna sina patent mot patentintrång. Till följd av de kostnader som detta föranleder avstår många företag i dag från att försöka värna sina rättigheter. För att små och medelstora företag bättre ska kunna värna sina rättigheter behöver ett bättre skydd mot patentintrång utvecklas. Syftet bör vara att möjliggöra för små och medelstora företag att fullt ut kunna exploatera sina idéer och göra dem kommersiellt gångbara. Vi föreslår att Patent- och registreringsverket (PRV) får i uppdrag att undersöka förutsättningarna för en bättre fungerande försäkring mot patentintrång.

Strategi för innovationsupphandling

Årligen upphandlas varor och tjänster av stat, kommun och landsting till ett värde av ca 500 miljarder kronor. Det finns en stor potential i att förbättra

Fel! Okänt namn på

upphandlingen av varor och tjänster och använda skattemedel effektivare. Upphandlingar är ofta komplicerade och kräver expertis, inte minst inom områden som omvårdnad och infrastruktur.

Upphandlingsutredningen kunde i sitt delbetänkande konstatera att det finns väsentliga brister i kunskapen om processen hos både upphandlare och leverantörer. Vi vill starta ett kompetenscentrum för att ge innovations- och jobbskapande en mer framträdande roll i den offentliga upphandlingen. Det finns i dag olika uppdrag inom området, och dessa bör samordnas med det nya centret. I det framtida arbetet bör man också se över om det finns möjligheter att koppla arbetet till vårt förslag om innovationsråd för att stärka utfallet av insatserna. Vi vill därför erinra om att vi i vår budgetmotion för 2013 föreslog att 50 miljoner kronor avsätts 2013 för att etablera ett nationellt kompetenscentrum för offentlig innovationsupphandling.

Den offentliga upphandlingen bör i högre utsträckning användas som verktyg för att driva fram fler innovationer. Innovationsupphandling, dvs. upphandling av i förväg okända lösningar på ett problem eller behov för vilket det ännu inte har etablerats någon marknad, förekommer sällan i dag, vare sig i stat, kommun eller landsting. Vi vill utforma en nationell strategi för offentlig upphandling av innovationer.

Stärkt kapitalförsörjning för inkubatorer

Förutsättningen för entreprenöriell framgång är att i ett tidigt skede få tillgång till kompetens och kapital. Vi föreslår en ny modell för statlig riskkapitalförsörjning till företag kopplade till regionala inkubatorer. Syftet är att omvandla innovativa idéer som ännu anses för riskfyllda och befinner sig i ett för tidigt skede för att få finansiering från enbart privata investerare till företag som befinner sig i ett uppstartsskede. Målet bör vara att företagen efter tiden inom inkubatorn ska bli kapabla att erhålla privat finansiering och fungera utan statligt stöd. Återbetalning av statligt stöd sker när företag genererar intäkter. Fördelningen av kapitalförstärkningen ska göras i samverkan med inkubatorerna.

En tänkbar väg är att upprätta en styrelse med representanter från relevant industri och övrigt näringsliv liksom forskningsinstitut. Även forskningsvärlden ska vara representerad i styrelsen. På basis av projektförslagen som kommer in från inkubatorn föreslår sedan styrelsen vilka projekt som ska medges finansieringsstöd. För detta syfte behöver ett antal kriterier specificeras. Exempel på kriterier kan vara att projekten ska vara baserade på innovativ teknik med målet att utveckla en produkt (vara, tjänst eller systemlösning) med exportpotential. Vi föreslog därför i vår budgetmotion att 50 miljoner kronor avsätts 2013 till att kapitalförstärka regionala inkubatorer.

Livsvetenskap

Det medicinska forskningsområdet är ett av de mest kunskapsintensiva och viktigaste forskningsområdena. Medicinsk forskning och utveckling är en stor och viktig näringsgren för Sverige och har central betydelse för att vår hälso- och sjukvård ska kunna hålla högsta kvalitet. Nya upptäckter, behandlingsmetoder, vacciner, läkemedel och ny teknologi räddar dagligen liv och innebär att vi kan flytta fram positionerna när det gäller möjligheterna att bota, lindra och förebygga sjukdomar och ohälsa.

Ska Sverige fortsätta att vara ett attraktivt land för forskning inom medicin, medicinteknik och läkemedel krävs mer av samordning och långsiktig samverkan mellan sjukvården, universiteten och industrin. Samverkan mellan grundforskning, tillämpad forskning och utveckling av nya produkter bidrar till att nya rön och innovationer snabbare når patienterna och att personalen i vården får möjlighet till utveckling och förnyelse. Vi är övertygade om att det finns stor potential såväl för industrin som för vården för ett nära samarbete. Ytterst handlar det om patientnytta, att med en långsiktig samverkan skapa förutsättningar för ökad hälsa och bättre vård. Vi vill att forsknings- och innovationsinsatserna ska gå hand i hand med en framåtsyftande näringspolitik, som ska främja samspelet mellan den konkurrenskraftiga industrin och tjänstesektorn i hela landet.

Utvecklingen när det gäller kliniska prövningar i sjukvården är mycket oroande. De forskande läkemedelsföretagen väljer att lägga allt färre kliniska prövningar i Sverige. Det har blivit allt svårare att få till stånd samarbeten mellan läkemedelsföretagen och sjukvården. Utan ett tydligt politiskt beslut om att klinisk forskning ska vara en del av vårdens uppdrag finns det ingenting att falla tillbaka på när man ute i verksamheterna ska fatta beslut om resursfördelning. Resultatet av den nuvarande utvecklingen är att Sverige går miste om utländska investeringar när forskning och kliniska prövningar förläggs utomlands. Det leder också till att personal går miste om kompetensutveckling samtidigt som patienters tillgång till ny behandling försenas. En av flera bidragande orsaker till det svenska tappet är att vården under senare år alltför ensidigt styrts av produktivitetsmål och mindre av kvalitetsmål. Universitetssjukhusen utgör en omistlig del i svensk sjukvård och har en unik kompetens genom samverkan och koppling mellan specialistsjukvård, forskning och avancerad utbildning. Det är ett nationellt samhälleligt ansvar att hålla ihop denna helhet. En närmast total enighet finns bland forskare och profession om att en privatisering eller uppsplittring av universitetssjukhusen allvarligt skulle hota kvaliteten i svensk sjukvård för lång tid framåt. Om universitetssjukhus säljs ut eller förvandlas till "vårdgallerior" riskerar man att förstöra Sveriges mest avancerade forsknings- och utbildningsmiljöer. Universitetssjukhusens uppbyggnad som sammanhållna enheter och utvecklingsmiljöer för avancerad sjukvård, forskning och utbildning ska värnas, inte säljas ut. En sammanhållen offentlig sjukvård är en förutsättning för forskningen inom livsvetenskap och för näringslivet inom Life Science-området. En hårt driven privatisering av sjukvården försvårar forskning och utgör ett

Fel! Okänt namn på

hinder för forskningssamarbetet mellan akademien och näringslivet inom Life Science-området. Ersättningssystem som ensidigt bygger på kvantitet och förenklade styckprismodeller riskerar att utarma den avancerade sjukvården. Därför är det nödvändigt att staten medverkar till att det utvecklas nya metoder att mäta kostnader och produktivitet i sjukvård som arbetar integrerat med forskning, utveckling och utbildning.

Regeringens förslag på livsvetenskapernas område innehåller inte mycket nytt. I flera fall har regeringen redan redovisat förslagen vid tidigare tillfällen. Förslagen handlar nästan bara om forskning, till och med i huvudsak grundforskning. Det saknas resonemang om klinisk forskning och ett tänkande kring innovation. Utveckling genom samarbete med näringslivet är ett område som regeringen undviker. Det saknas resonemang om sambandet mellan sjukvård, akademi och näringsliv och det saknas förståelse för att näringsliv, universiteten och sjukvården behöver hitta ett innovativt samarbete runt verkliga patienter. Alla tre parter måste ha tillgång till dessa.

Staten måste definiera sin roll och sin uppgift när det gäller livsvetenskaperna.

Utgångspunkten för statens insatser ska vara att det är riktiga innovationer vi syftar till att få fram. Mer forskning är bra, men det räcker inte. Åtgärder måste vidtas som konkret ger nya behandlingar, produkter och tjänster, dvs. tillväxt och sysselsättning. Ett samarbete mellan näringsliv, akademi och vård är vägen fram till denna tillväxt. Privat och offentlig sektor är inte varandras motsatser utan samarbetet mellan de två för Sverige framåt.

Regeringen bör inrätta ett råd med alla inblandade parter som konkret och bit för bit kan reformera samarbetet på ett konkret plan. Regeringen bör även uppmana de landsting och regioner som har universitetssjukhus att på regional nivå tillskapa råd.

Regeringen bör också initiera en utredning om tydligare roller mellan staten och landstingen för ersättningssystemet för läkemedel. Det är nu närmast ett stopp för introduktion och användandet av nya innovativa läkemedel i Sverige mycket beroende på ersättningsreglerna som gynnar ett kortsiktigt budgettänkande.

Regeringen bör ta initiativ till att det utvecklas nya metoder för att mäta kostnader och produktivitet i sjukvård som arbetar integrerat med forskning, utveckling och utbildning. Regeringen bör också verka för att landstingen avsätter 1 procent av landstingets intäkter till forskning och utveckling.

Regeringen bör ändra i hälso- och sjukvårdslagen för att förtydliga sjukvårdshuvudmännens ansvar för klinisk forskning samt att i avtal med annan utförare än sjukvårdshuvudmannen se till att forskning och utveckling finns med i alla avtal.

Samverkan mellan de medicintekniska företagen och klinisk expertis måste ske i den kliniska vardagen och utgöra ett naturligt led i att utveckla vården. Sverige har en mycket stolt historia kring utvecklingen av medicinsk teknik. De medicintekniska företag som är verksamma i Sverige är i huvudsak små och medelstora företag med otillräckliga resurser för att finansiera större kliniska prövningar. Detta bidrar i sin tur till att intresset för samverkan från klinikernas sida minskar. Därtill kan konstateras att forskare som ändå vill

genomföra denna typ av medicinteknisk forskning ofta saknar kapital och processer för att anskaffa den aktuella utrustningen.

Mot denna bakgrund finns en uppenbar risk att svensk medicinteknisk forskning riskerar att gå en ogynnsam framtid till mötes. Regeringen bör därför inleda samtal med företrädare för branschen och sjukvårdshuvudmännen för att utveckla strategier för kliniska prövningar av medicinsk teknik som kan bidra till att utveckla nya effektiva behandlingsmetoder. Ett inslag i en sådan kan vara att staten tillsammans med sjukvårdshuvudmännen inrättar en fond för prövning av medicinsk teknik i hälso- och sjukvården vars syfte är att finansiera gemensamma ansökningar från företag och forskare.

Nationella kvalitetsregister

En förutsättning för att Sverige ska kunna konkurrera med världens alla stora länder när det gäller hälso- och sjukvård och klinisk forskning är att vi utvecklar och använder de fördelar som vi har jämfört med andra länder. Det finns ett område där svensk hälso- och sjukvård och medicinsk forskning har unika konkurrensfördelar. Personnummer, heltäckande befolknings- och hälsodataregister samt nationella kvalitetsregister av hög kvalitet ger oss förutsättningar för att följa upp patienterna och därigenom utveckla vården och bedriva forskning som många länder saknar. Våra nationella kvalitetsregister innehåller personbundna uppgifter om problem/diagnos, behandling och resultat. När ett register är fullt utbyggt blir det möjligt att följa upp vad som utförs i sjukvården för alla patienter i landet på det område registret omfattar. Det är naturligtvis också möjligt att följa upp vad enskilda landsting, sjukhus eller kliniker åstadkommer. Kraven på industrin att följa upp effekterna av sina läkemedel eller medicintekniska produkter ökar och förutsättningarna att göra sådana uppföljningsstudier är särskilt goda i Sverige tack vare registren. Den nationella översynen av kvalitetsregister, som kom förra året, redovisade att Boston Consulting Group uppskattat att investeringar i kvalitetsregistren kan ge tiofaldigt igen i bl.a. annat minskade sjukvårdskostnader, men också att investeringar i forskning och utveckling i högre utsträckning förläggs till Sverige.

Hittills har kvalitetsregistren använts i relativt liten grad för klinisk forskning, men de forskningsresultat som har tagits fram har varit livsviktiga för patienterna. Den vetenskapliga produktionen från kvalitetsregistren kan öka med 5–10 gånger. Här finns också stora möjligheter att attrahera internationellt forskningssamarbete. Det behövs nationellt stöd och en organiserad samverkan mellan staten, sjukvårdshuvudmännen, forskningen och industrin för att alla register ska få tillräcklig finansiering, kvalitet, göras öppna och tillgängliga och användas i forskningssammanhang. Den översyn av kvalitetsregistren som gjordes 2010 pekar på att det behövs bl.a. en mer effektiv datainsamling till registren och en starkare nationell styrning av infrastrukturen. I dag finns problem med att vissa uppgifter dubbelregistreras i journalsystemen och kvalitetsregistren, vilket kan lösas genom att integrera strukturerade kva-

Fel! Okänt namn på

litetsregister och nuvarande journalsystem. Den satsning som nu sker på att utveckla kvalitetsregistren måste följas upp med det tydliga målet att kvalitetsregistren ska komma till praktisk användning i forskning, uppföljning och utveckling. En särskild överenskommelse med industrin ska reglera etiska, juridiska och ekonomiska frågor.

Vårdforskning

Sverige står inför stora demografiska förändringar. Andelen äldre i befolkningen kommer att öka mycket kraftigt samtidigt som medellivslängden fortsätter att öka. Vårdforskningen har här en stor roll att fylla. Utmaningarna handlar om att hitta metoder för preventivt arbete, behovet av ett annat ledarskap i vården och nödvändigheten av att börja använda kunskap och forskning, det vill säga implementera. Centralt för dessa områden, liksom för forskningspolitiken i stort i Sverige, är ett underliggande behov av att uppmuntra och finansiera djärva och innovativa forskningsidéer.

Det sker en mängd satsningar, projekt och stimulansåtgärder inom vård och omsorg till stora belopp men det finns sällan en tanke på resultatmätning eller utvärdering av och forskningsanknytning i alla dessa projekt. Det innebär att mycket av de resurser och den idékraft som tas i bruk – och som skulle kunna förändra och förbättra vården och omsorgen – inte kommer till nytta i ett större perspektiv. Dels beror det på att de satsningar som görs sällan också omfattar någon form av forskningsutvärdering, dels beror det på att de som ska använda den nya kunskapen inom vård och omsorg, framför allt landsting och kommuner men också privata aktörer, inte efterfrågar den.

För att utveckla vård och omsorg i Sverige krävs generellt ett mycket större kunskapsunderlag om effekterna av olika handlingsalternativ innan ett beslut tas. Därför behöver Sverige också satsa på den typen av forskning, så kallad health policy-forskning. Detta område är helt nytt för Sverige, det är i dagsläget bara Forum för Health Policy som sysslar med det. I Europa är ämnesområdet stort. Forum för Health Policy är ett projekt för att stärka analysen av hälsopolitik i Sverige och för att stimulera innovation och nya policyalternativ. Verksamheten i Forum för Health Policy bör stödjas och utvecklas och vi föreslår att 30 miljoner kronor avsätts under 2014–2016 för Forum för Health Policy.

I Sverige finns inom vårdforskningen, genom Vårdalstiftelsen, ett embryo till ett alternativt sätt att identifiera och finansiera innovativ forskning. De har nu inom vårdforskningen inlett ett pilotarbete för att hitta de nya forskningsidéerna genom den s.k. Idéprovningen. Idéprovningen är en utlysningmodell som fokuserar på att få fram nya och innovativa forskningsidéer inom samhällsrelevanta områden inom vårdforskning.

Inom ramen för den svenska forskningspolitiken bör en satsning göras för att utveckla den process för innovativa forskningsidéer med högre grad av risk och samhällsrelevans som testats och påbörjats genom Idéprovningen. Ett forskningsstöd för att finansiera idéer skulle kunna bidra till att vårdforsk-

ningen gör nya genombrott som får betydelse för människors vardag. Vi föreslår att 45 miljoner kronor avsätts under 2014–2016 för framtagande av nya forskningsidéer för vårdforskning.

Forskning i miljö och de areella näringarna

Kunskapen om klimatförändringarna och deras orsaker stärks nu med rekordfart. Forskningen är omfattande och hösten 2013 presenteras nästa stora rapport från FN:s forskarpanel för klimatförändringar, IPCC. Flera svenska forskare har tidigare haft viktiga roller i panelen och det är vår ambition att svensk klimatforskning även i fortsättningen ska bidra till IPCC. Två områden kommer att vara viktiga i den kommande rapporten. Den första är forskning kring effekten av klimatförändringarna. Det andra handlar om att analysera de återkopplingsprocesser eller tröskeffekter i klimatsystemet som forskarna talar om, dvs. när temperaturhöjningen sätter fart på jordens egna processer vilket leder till utsläpp av växthusgaser som ger ytterligare temperaturökningar.

Kunskapen om farliga kemikalier ökar hela tiden. Men det är en ojämn kamp för forskare och myndigheter eftersom fler och fler kemikalier tas fram till de produkter som vi omger oss med. Vi menar att tre områden bör prioriteras i forskningen: de hormonstörande kemikalierna, de nya nanomaterialen och kemikaliernas kombinationseffekter. Ofta nämns begreppet ”grön kemi” vilket innebär forskning och utveckling av alternativ till de farliga ämnena. Ett exempel är forskning och utveckling av alternativ till att framställa plast från oljeråvara. Vi tror också att det är en viktig framtidsfråga för svenskt näringsliv att Sverige ligger långt framme i utvecklandet av ”grön kemi”. Genom samarbete mellan forskning, näringsliv och politik kan Sverige bli ledande inom detta område.

Att bevara den biologiska mångfalden på jorden handlar inte uteslutande om att bevara växt- och djurarter för deras egen skull. Problematiken med den biologiska mångfalden är betydligt mer akut och berör även vår egen överlevnad på kort sikt. Den mat som vi äter, den luft som vi andas och det sötvatten vi behöver, byggnadsmaterial, energi etc. produceras av ekosystem. Det kallas för ekosystemtjänsterna. Ekosystemen är uppbyggda i ett komplext nät av arter och för varje gång en art försvinner hotas produktionen. Just nu pågår en av de största artutrotningarna i planetens historia. Och forskningen som undersöker våra ekosystemtjänster menar vi är viktiga för framtiden. I detta sammanhang vill vi också understryka vikten av det arbete som pågår i det svenska artprojektet under Artdatabanken. Att undersöka den svenska naturens artsammansättning är att undersöka den biologiska mångfaldens språk och således en grundförutsättning för att kunna bemöta hotet mot denna.

Den tillämpade forskningen i de gröna näringarna finansierades tidigare av återföringen av handelsgödselskatten och fick kraftiga nedskärningar när regeringen avskaffade skatten. Det har gett t.ex. Stiftelsen landsbygdsforskning svåra problem att finansiera forskningen. Vi menar att forskningen på

Fel! Okänt namn på

detta område – och utbildningen – är det viktigaste bidraget som samhället kan ge för att utveckla och säkra jordbruks- och trädgårdsnäringsens konkurrenskraft. Den tillämpade forskningen sker i nära samarbete med näringen och delfinansieras av näringen. Det handlade om forskning som direkt var tillämpbar för att utveckla det svenska jordbruket. Vi behöver förstärka den svenska forskningen i de gröna näringarna för att säkra konkurrenskraften och jobben. Vi vill erinra om att vi i utgiftsområde 16 föreslog satsningar om 100 miljoner kronor för 2013 och vi föreslår för 2014–2016 att 100 miljoner kronor per år avsätts för forskning i de gröna näringarna. När effektivisering och rationaliseringen i jordbrukssektorn gått längre i våra konkurrentländer så drabbas jobben på den svenska landsbygden.

Svenska företag ska ligga i framkant med att utveckla den fossilfria och energieffektiva teknik som hela världen efterfrågar. Många framtidsjobb finns där lösningarna på klimatkrisen utvecklas. Med investeringar i ny miljövänlig teknik skapas nya gröna jobb. Vi föreslår en ny satsning med inriktning på stöd till klimatinnovationer. Vi har i vår budgetmotion avsatt 250 miljoner kronor för 2013. Statligt stöd med 50 procent ska ges för att pröva innovationer i full skala eller i pilotanläggningar. Vi vill att huvudmålen ska vara att skapa nya svenska jobb och att driva på omställningen till ett utsläppsnått samhälle. Svenska företag ska få möjlighet att pröva ny teknik vilket vi tror kan stimulera framtida exportmöjligheter. Huvudinriktningen ska vara åtgärder för energieffektivisering, för ökad produktion och konsumtion av förnybar energi och minskade utsläpp av växthusgaser.

Arbetslivs- och arbetsmiljöforskning

Vi har varit starkt kritiska till regeringens nedläggning av Arbetslivsinstitutet (ALI). Vid nedläggningen borde regeringen ha analyserat och säkerställt hur inledda forskningsprojekt och utbildningar skulle kunna slutföras. Arbetslivsinstitutet har bedrivit världsledande forskning inom en mängd arbetsrelaterade områden. Det har spelat en stor roll för att ta fram modeller för en god arbetsmiljö samt bedrivit forskning om hur ohälsa kopplad till dålig arbetsmiljö kan förebyggas. Avvecklingen av ALI innebär att den arbetsrelaterade forskningen nedmonterats och att ett stort kunskapskapital har gått till spillo. Sverige och Portugal är numera de enda EU-länderna utan ett arbetslivsinstitut. Regeringens forskningspolitik säkerställer inte forskningen om arbetslivet. Den ersätter inte alls de förlorade resurser som försvann vid nedläggningen av Arbetslivsinstitutet. Att arbetslivsforskningen inte ges tillräckliga anslag kan bli ett kvitto på att den borgerliga regeringens nedskärningar i välfärdssystemen kommer att bli svårare att utvärdera.

Konsekvensen blir att vi kommer att sakna en överblick av läget och utvecklingen i arbetslivet. Det kommer att drabba människors arbetsmiljö när den kunskapsutveckling genom forskning som skulle kunna ge dem ett bättre arbetsliv inte kan fortsätta. Vardagens tunga problem i arbetslivet kräver en flervetenskaplig forskning i nära samverkan med arbetsmarknadens parter.

Svensk arbetslivsforskning har haft förmågan att skapa värden för samhället, företagen och individen. Regeringens förslag till finansiering av arbetslivsforskning är otillräckligt. Vi ser enskilda lärosätens möjlighet att prioritera tvärvetenskap och arbetslivsforskning som en av de utvägar som nu måste till för att återupprätta arbetslivsforskningen. Inom ramen för de ökande anslagen till universitet, högskolor och forskningsråd bör detta vara möjligt. En översyn av möjliga framtida strukturer bör göras.

Infrastruktur

En kvalitativt god infrastruktur är en grundläggande förutsättning för att kunna bedriva forskning på en kvalitativt hög nivå. Därför är det viktigt att staten tar ett övergripande ansvar för att en sådan god infrastruktur finns tillgänglig och kan delas av flera forskare eller forskargrupper. Det krävs en nationell samordning och finansiering.

Säkerställande av en god infrastruktur för forskningen är en av statens kärnuppgifter som dessutom blir allt viktigare. Det är avgörande för att kunna vidmakthålla och stärka Sveriges position i forskningsvärlden, och det inverkar tydligt på våra möjligheter att rekrytera och behålla världens bästa forskare. Med stora infrastrukturinvesteringar lägger vi en god grund för internationella samarbeten och utländskt forskningskapital. Därför har staten en central roll.

Det är också viktigt att sträva efter internationell samordning och delat finansieringsansvar när det gäller säkerställandet av en god infrastruktur för forskningen med tanke på att den blir allt mer omfattande och kostnadskrävande.

Vi delar i stort regeringens syn på hur Sverige ska gå vidare med att stärka forskningens infrastruktur. Vi tillstyrker därför regeringens förslag till insatser och medelstilldelning. Vi anser också att Vetenskapsrådet har i uppdrag att finansiera nationell forskningsinfrastruktur och Sveriges medverkan i internationella infrastruktursatsningar. Det är samtidigt viktigt att betona universitetets och högskolors ansvar för lokal infrastruktur och utrustning.

Tabell 1 Socialdemokraternas förslag jämfört med regeringens¹

S-förslag jämfört med regeringens	2013	2014	2015	2016	2013–2016
Strategiska					
samverkansprogram	500	500	500	500	2 000
varav livsvetenskap		150	150	150	450

¹ År 2013 avses i tabellen de förslag som lagts fram i Socialdemokraternas budgetmotion och utgiftsområdesmotion 16 för 2013.

Fel! Okänt namn på

Avskaffa utbildningsbidrag samt jämställdhet i akademien	45	?	?	?	45
Internationell rekrytering av framstående forskare	50	50	50	50	200
Utbildningsvetenskaplig forskning	?	25	40	60	125
Forskarskola för lärare och förskollärare	?	?	10	15	25
Institut för lärande	–	25	25	25	75
Humaniora och samhällsvetenskap: Tvärgående program samt program för välfärd och social sammanhållning	?	100	125	150	375
Tjänsteforskning	75	50	50	50	225
Forum for Health Policy	?	10	10	10	30
Vårdforskning	?	15	15	15	45
Forskning för de gröna näringarna	100	100	100	100	400
Livsvetenskap		–150	–150	–150	–450
Internationell rekrytering av forskare	–150	–150	–200	–250	–750
Lärosätessammanslagning	–55	?	?	?	–55
Vetenskapsrådet	–75	–75	–75	–75	–300
Totalt	500	500	500	500	2000

Stockholm den 6 november 2012

Ibrahim Baylan (S)

Louise Malmström (S)

Caroline Helmersson Olsson (S)

Gunilla Svantorp (S)

Cecilia Dalman Eek (S)

Håkan Bergman (S)

Thomas Strand (S)

Adnan Dibrani (S)